

Lukáš 1,26-38

Fiat mihi

1.

Dovolte mně začít malou vzpomínkou. 13. prosince 1981, na den před třiceti lety, mně bylo asi tolik let, jako je dnes řadě z vás, psala se třetí neděle adventní. Studoval jsem pátým rokem na theologické fakultě, oné zimy na církevním semináři v sousední NDR. Kdo z vás někdy zažil advent v Německu, dokáže si představit kouzelnou atmosféru tichého nedělního odpoledne. Seminář pořádal adventní podvečer: voňavý čaj, medové perníčky, nějaký ten Telemann nebo Händel na zobcové flétny, společný zpěv německých vánočních písní. V jednu chvíli se ke mně naklonila spřátelená studentka, která pravidelně sledovala rozhlasové vysílání ze Spolkové republiky, tenkrát NSR, a vzrušeně mi sdělovala: V Polsku byl ráno vyhlášen výjimečný stav, v ulicích stojí tanky; nikdo neví, co bude dál. Čaj zhořkl, zpěv se zlomil. – *Letošní advent* také není z nejveselejších. Ekonomičtí analytici neprorokují nic dobrého, hospodářský růst se zpomaluje, koruna klesá a klesá, na obzoru se na nás šklebí vyšší a ještě vyšší DPH a ovšem školné. Z možného pádu eura se snad neradují ani naši euroskeptici. Německá kancléřka Angela Merkelová kdesi prohlásila, že naposledy na tom Evropa byla tak špatně v roce 1945. Zažil to, prosím vás, někdo z vás?

Druhá část adventu, v níž se ve třetím adventním týdnu už nacházíme, nemá probíhat ve znamení Soudu, nýbrž ve znamení Vánoc. Ovládají ji dvě adventní postavy par excellence: *Jan Křtitel a Panna Maria*. První ob stojí i v přísném pohledu protestantského teologa, pro proroky máme tradičně zvláštní slabost, s druhou máme jako evangelíci ne jeden problém. Maria nevstoupila do dějin tím, že by promyslela nějakou revoluční theologickou myšlenku, nýbrž tím, že zazpívala písničku a – porodila Spasitele. „Nic víc? – Nic víc.“

2.

Jednajícími *postavami* tohoto příběhu jsou: na scéně *Maria a Gabriel*; panna a anděl, archanděl. Za scénou: Alžběta a Josef; budoucí matka Jana Křtitele a Mariin snoubenec, její budoucí muž, Ježíšův otec-neotec, v řádné katolické terminologii pěstoun. Nad scénou: nebeský *Duch svatý*. Maria je blíže určena funkcí: „panna“, Josef původem: „z rodu Davidova“.

Obsahem *andělského zvěstování* jsou věty Kréda *Jenž se počal z Ducha svatého, narodil z Marie Panny*, popř. *Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem* – vyprávěné jako příběh. Evangelista nechává oba protagonisty, aby se rozhovořili. Proběhne dialog: Anděl-Maria-Anděl-Maria-Anděl-Maria. Andělské zvěstování zní: *Počneš a porodíš syna, a to zázračně, protože zcela shůry. Dáš mu jméno Ježíš, tj. Hospodin je spása. Bude nazván Synem Božím a jeho kralování bude bez konce*. Komentář KARLA BARTHA: Andělská slova znějí bezmála jako hrozba. Následuje *apologetický odkaz* k příbuzné Alžbětě, která – ač dosud neplodná – také nedávno otěhotněla, třebaže přirozeně, a *theologický axiom*, proti kterému nelze vznést jedinou rozumnou námitku: „U Boha není nic nemožného“ – což není citát z TOMÁŠOVY Theologické summy, nýbrž reminiscence na osud po léta neplodné Sáry, o němž jsme četli v prvním čtení: „Je to snad pro Hospodina nějaký div?“ (Gn 18,14).

Maria nejprve tiše uvažuje, pak nahlas protestuje (*To sotva, vždyť nemám žádný sex*) a nakonec ochotně přitakává (*Nechť se to tedy stane*). Zase poslyšme BARTHA: Mariino *Staniž se* prý nemá daleko k Ježíšovu getsemanskému *Ale ne má, nýbrž Tvá vůle se staň*, k němuž se Syn probouje v modlitebním zápase Zeleného čtvrtku.

Protože mě text svádí jednak k *zatěžujícím spekulacím*, k barthianizování o parthenogenezi (až ke katolizující větě: *Za své spasení vděčíme nejen Pánu Ježíši, ale také Panně Marii*, která by – takto formulována – mohla některé z vás nadzvednout ze židlí), jednak k bulvárně *zlehčujícímu parafrázování* (*Myslíte si snad, že Duch svatý nebo anděl nebo oba dva Marii znásilnili?*), omezím se ve svém dalším výkladu na tři základní slova evangelijního textu: „*Bud' zdráva*“ „*Pán s tebou*“, „*Staň se mi*“. Tedy: *Ave, Dominus tecum* a *Fiat mihi*, respektive *Amen*.

„*Bud' zdráva*“

„*Ave Maria*.“ Tato slova zná i ne jeden z těch, kdo se je nemodlí. Možná se mu/jí vybaví i jejich latinská podoba, podložená tóny Schubertovými nebo Gounodovými. Slýchával jsem je v osmdesátých letech zpívat z gramofonové desky Karla Gotta dokonce i na evangelických pohřbech. Je snad i BERNSTEINOVŮ „All the beautiful sounds of the world in a single word: Maria, Maria“ z *West Side Story* vzdáleným ozvukem této inspirace? Klíčovým slovem andělského pozdravení je slovo „milost“, klíčový termín evangelické dogmatiky. „*Bud' zdráva, ty milostí zahrnutá*“. „*Bud' tobě milost, ty obdařená milostí*“. A vzápětí znovu: „*Neboj se, Maria, vždyť jsi našla milost u Boha*.“ Tady se ovšem evangelický theolog cítí povinen dodat: Mariino vyvolení se návazně neopírá ani o Mariinu zbožnost či pravověrnost, ani o její panenskou čistotu. Řečeno působivou zkratkou: Maria je spíše než matkou dcerou milosti! (Ed. SCHWEIZER, NTD 3, 22) „*Gratia plena*“, „*milosti plná*“ tedy znamená: *milostí naplněná, milostí naplňovaná!*

„*Pán s tebou*“

„*Dominus tecum*.“ Tohle známe z -katolického kostela a z hodin latiny od Mileny Přecechtelové. „*Pán je s tebou*“ a „*Pán bude s tebou*“. Každé *budiž* je tu založeno na *jest* – právě tak jako „*Pax tecum*“, jako pozdravení pokoje, s nímž se obracím na svého souseda či sousedku v kostelní lavici.

„*Staň se mi*“

„*Fiat mihi*“ je vlastně „*Amen*“, snad nejznámější slovo křesťanské kananejštiny. „*Vpravdě tak*“, „*Budiž*“, „*Staň se*“. Maria, která nejprve „*uvažovala, co ten pozdrav znamená*“, potom si dala všechno od anděla poměrně podrobně vyložit, nyní přitakává. Říká Ano a ví, čemu říká Ano. Nejedná se o bianco Ano k Boží vůli tak vůbec, její Ano je kvalifikované Ano ke konkrétní Boží vůli s ní a právě s ní. „*Staň se mně podle tvého slova*.“ Kolik chvály má nyní evangelický theolog zapět na adresu Matky Boží? Přecházím tichým mlčením – pamětliv principu „*existenciální gnozeologické tolerance*“ („*V žádné dílčí církvi nemáme z pozice vyznání odmítat výrok, který je v jiné dílčí církvi předkládán jako závazný*“) – otázku Mariiny bezhříšnosti, jak se k ní vyjádřila novodobá mariánská dogmata, ano ponechám stranou celou exegetickou diskusi o parthenogenezi. Minimální ekumenický konsensus v kauze Maria říká: Maria je ztělesněním křesťanské vnímavosti, poslušnosti, pohotovosti, připravenosti pro momentální kreativní intervenci Ducha svatého. Právě Duch svatý je ovšem duch a neotevře Mariino lůno, abych tak řekl, násilím: jeho působením, nazvaném tu nanejvýš decentně „*sestoupením*“ a „*zastíněním*“, se Maria svým Ano! otevře sama. Její Ano znamená: *Dávám se Bohu k dispozici. Chci být povolným nástrojem Božího záměru. Jsem svolná, souhlasím s Boží vůlí. Přeji si, aby se stalo, co jsi řekl!* Jak tu nevzpomenout proslulé zásady křesťanské soteriologie: *Ten, který nás stvořil bez nás, nás nespasí bez nás.*

Toto a nic menšího (ale ani nic většího!) chce říci dogma o Ježíšově *panenském zrození*, o tom, že *Ježíš nemá pozemského otce, že jeho otcem je Duch svatý a že jeho matkou je Maria, Panna Maria* – každému, kdo si to dá říci: *Že k životu povolává nového člověka*

sám Bůh Tvůrce. Ještě jednou vstupuje Bůh do své stvořitelské role, nyní však už netvoří z chaosu či z ničeho, nýbrž pracuje v lůně stávajícího člověka, a to ne bez jeho vědomí, či dokonce proti jeho vůli, nýbrž s jeho dobrovolným svolením a plným souhlasem. Řekl jsem *jeho*, ale měl jsem říci *jejího*, *její*, *jejím*. Protože spása člověka nepřichází do světa *skrze muže*, nýbrž *skrze ženu*. Pán tvorstva je tu mimo hru. Naše potence a kreativita, milí bratři, která se v sexu povznesla až k spolupráci na díle tvoření (dejme se cestou askeze nebo totální antikoncepce – a svět zajde na úbytě!), by na tento úkol nikdy nestačila. Proč? Protože bychom nestvořili nic nového, protože dokážeme přivést na svět zase jen starého člověka, další Adamy a další Evy, hříšníky a hříšnice, kteří si – rádi neradi – zopakují rajskou vzpuru stvoření proti Stvořiteli. Pokud měl být člověk účinně zachráněn, musel někdo přerušit tento v lidském pohledu už opravdu nekonečný řetěz příčin a následků; muselo se začít *zcela znova* (proto Duch svatý), ale *ne od nuly* (proto Maria)!

3.

Vzpomínkou na svá studia v Německu jsem začal, vzpomínkou na ně také skončím. Už tomu bude několik let, co jsem – chcete-li, jako v nějaké povídce Hermanna Hesseho – na pár hodin přerušil služební cestu v městečku svých někdejších studií. Před zrušeným seminářem jsem usedl na lavičku a vidím, že na ni někdo umístil plechovou cedulku s nápisem: „*Warte nicht auf bessere Zukunft!*“ „*Nečekej na lepší budoucnost.*“ Podepsáni „studenti církevního semináře 1971-1983“. Zpozorněl jsem: Vždyť jedním z nich jsem i já! S jakým poselstvím se my tatíci obracíme na mladší generaci? Větu „*Nečekej na lepší budoucnost*“ lze chápat dvojím způsobem. Většina ji asi bude číst ve smyslu: „*Nedělej si marné naděje, lépe nebude.*“ Onehdy mně jeden můj nedávný student řekl: „*Nebreč, vezmi na vědomí, že dobře už bylo.*“ Já jsem však inkriminovanou větu v tu chvíli četl jinak a chci ji číst jinak i dnes: „*Nevymlouvej se na nedobrou přítomnost. Neodkládej dobré myšlení a jednání, jak říkáme my latiníci, k řeckým kalendám, na příhodnější dobu, až nastanou lepší podmínky.*“ Už proto, že za lepších podmínek nevznikají zákonitě lepší věci. Velmi dobré podmínky bývají nejednou kontraproduktivní! Smysluplně žít, neřku-li smysluplně studovat teologii, můžeme i v té nejnesmyslnější době. Ve viditelném stínu ruských tanků – hned naproti semináři byla sovětská kasárna – jsme ve východním Německu četli Bibli, Luthera, Hegela, Ebelinga.

Nebo chcete silnější motivaci než sentimentální vzpomínky stárnoucího profesora? V okupované Palestině neposlala chudá židovská dívka z galilejského Nazaretu, která měla před svatbou, anděla do – chtěl jsem říci: „*do háje*“, ale musím říci: „*zpátky do nebe*“. Tuto historii slavíme jako před-svátek Vánoc, jako Advent. Jsme křesťany proto, protože se nazaretský Ježíš narodil Josefově snoubence Marii. Mohl se jí a nám narodit proto, protože „*u Boha není nic nemožného*“ – a protože ona byla připravena vzít na sebe toto spásu přinášející mateřství: „*Jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova*“. Za to ji chci spolu se všemi pokoleními před námi velebit dnešního adventního večera – doufám, že spolu s vámi – i já. Aby nevznikly zbytečné pochybnosti o tom, zda neopouštíme půdu evangelického pravověří: například MARTINU LUTHEROVI nebylo zatěžko mluvit o Marii jako o „*ženě nejvýše postavené*“, „*ušlechtilém klenotu v křesťanstvu, hned po Kristu*“ (WA 34/II,497, 1531). Ale nestačila by tu docela prostá úvaha, že je zcela normální *být matce vděčný za syna*? Amen.